

S. VASILENKO

Mykolaiv

**SYSTEM OF PATRIOTIC EDUCATION AND ITS PLACE
IN THE STATE CONSTRUCTION OF MODERN INDEPENDENT UKRAINE**

In article the urgency, a condition and tasks of system of patriotic education in Ukraine are investigated, its essence is opened by means of making imperatives of this concept. The provided positive experience in work of system of patriotic education of Poland. A variety of forms and methods of education of the patriot of the state and efficiency of their impact on behavior of the personality is defined.

Key words: patriotism, system of patriotic education, standard and legal base, patriotic consciousness, protection of the Fatherland.

С. М. ВАСИЛЕНКО

г. Николаев

**СИСТЕМА ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И ЕЁ МЕСТО В ГОСУДАРСТВЕННОМ
СТРОИТЕЛЬСТВЕ СОВРЕМЕННОЙ НЕЗАВИСИМОЙ УКРАИНЫ**

В статье исследованы актуальность, состояние и задачи системы патриотического воспитания в Украине, раскрыта ее сущность посредством составляющих императивов этого понятия. Предоставленный положительный опыт в работе системы патриотического воспитания Польши. Определено разнообразие форм и методов воспитания патриота своего государства и эффективность их воздействия на поведение личности.

Ключевые слова: патриотизм, система патриотического воспитания, нормативно-правовая база, патриотическое сознание, защита Отечества.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.2015

УДК 378.03:34

З. Ю. ВИСОЧАН

м. Ивано-Франківськ

anajroz@mail.ru

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ**

У статті окреслено мету мовної освіти в Україні яка полягає у формуванні комунікативної компетенції майбутніх фахівців. Доведено, що компетентність допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності. Засвоєння української мови передбачає послідовне виконання ряду дій з метою досягнення результату – розвитку комунікативних та мовленнєвих компетенцій. Розкриваються базові поняття: «компетенція», «компетентність», «компетентний фахівець». Найважливішою складовою процесу формування особистості майбутнього спеціаліста є професійно-мовленнєва компетенція.

Ключові слова: комунікація, компетентність, компетентний фахівець, професійне спілкування.

Із переходом у ХХІ століття в нашому суспільстві відбулися кардинальні зміни на всіх щаблях освіти. Головна мета вищої освіти полягає в формуванні всебічно розвиненої та обдарованої особистості, яка буде застосовувати здобуті знання не лише в своїй подальшій професійній діяльності, а й постійно оновлювати та поповнювати їх, і бути всебічно обізнаною людиною.

Однією з найважливіших особливостей вищої освіти є зростання значення компетентності майбутнього фахівця. Компетентний

фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для його плідної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй роботі. В умовах глобалізації потреба в компетентності є найголовнішою ознакою та потребою кожної людини. Компетентність допомагає фахівцеві ефективно вирішувати різноманітні завдання, які стосуються його професійної діяльності.

Мета мовної освіти в Україні полягає у становленні духовно багаті особистості, яка

володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися і самовдосконалюватися.

Сьогодні соціуму необхідні учні та випускники, готові змінюватись та пристосовуватись до нових потреб життя, оперувати й керувати інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. А це більшою мірою залежить від деяких додаткових якостей, для позначення яких і використовуються поняття компетенція і компетентність, які найбільше відповідають сучасному розумінню мети освіти.

Проблему компетентності на різних рівнях аналізу вирішували С. Гончаренко (тлумачення явища компетентності), І. Тараненко (компетентність як здатність до найефективнішого застосування знань), А. Василюк (сучасні підходи до компетентності вчителів у Польщі), К. Корсак (цивілізаційна компетентність), І. Ящук (життєва компетентність особистості), В. Ковальчук (соціальна компетентність учителя), О. Овчарук (європейські підходи до проблеми компетентності), А. Михайличенко, В. Аніщенко (професійна підготовка на основі стандарту компетентності) та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні комунікативної компетентності та її необхідності для формування компетентного фахівця в умовах професійного спілкування.

Для кращого розуміння терміна «компетентний фахівець», розглянемо такі поняття як «компетентність», «компетенція» і спробуємо зрозуміти яким знаннями, вміннями і навичками повинен володіти працівник для ефективної роботи.

Компетентність у мовному середовищі асоціюється з поняттям «комунікативна компетенція», що лише частково розкриває його сутність. У більш загальному розумінні «компетентність» означає відповідність конкретним вимогам, установленим критеріям і стандартам у певних галузях діяльності і при розв'язанні певного типу задач, володіння

необхідними активними знаннями, здатність упевнено досягати результатів і володіти ситуацією мовлення.

Тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В. Т. Бусела розглядає компетентність як «певну суму знань у особи, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку. Компетентний – це той, хто знає, обізнаний у певній галузі; який має право за своїми знаннями або повноваженнями робити або вирішувати що-небудь, судити про що-небудь. Компетенція – це коло повноважень якої-небудь установи або особи; коло питань, в яких дана особа має знання, досвід» [2, 445].

У наш час вміння гарно спілкуватись окреслюють терміном «комунікативність», «комунікабельність», «комунікація». Педагогічна енциклопедія трактує спілкування як комунікацію – «комунікація, спілкування», зазвичай, визначається як «передача інформації» від людини до людини [4]. Спілкування може здійснюватися як в процесі будь-якої діяльності, наприклад, виробничої, так і за допомогою спеціалізованої форми – мовно-діяльності або іншої діяльності, що використовує знаки.

Комунікативність (від лат. *communicatio* – «зв'язок», «повідомлення») – сукупність істотних, відносно стійких властивостей особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації [4]; це вміння говорити і слухати.

Комунікативність – це одна з головних властивостей особистості, що є, по-перше, основою формування особистості, по-друге, підвалиною будь-якої діяльності. Всі сучасні педагогічні концепції (педагогіка співробітництва, гуманістична педагогіка, особистісно-орієнтована педагогіка) ґрунтуються на демократичному, рівноправному і гуманному спілкуванні та формуванні суб'єкт-суб'єктних взаємин у педагогічному процесі. Власне, характер цього спілкування надає їм особливого забарвлення: високої емоційної насиченості, виразного виховного відтінку, особистісно-гуманного підходу до вихованців тощо. Спілкування обов'язково передбачає формування у педагога і студентів образів

один одного і понять про особистісні властивості кожного учасника спілкування.

Отже, яке спілкування, таке і виховання, відповідно, це спілкування має бути життєрадісним, гуманним, людським, емоційним і оптимістичним. Спілкування відбувається, переважно, за допомогою слова.

Уміння зв'язно висловлюватися потрібне кожній людині, незалежно від її професії. Володіння словом дає можливість поділитися знаннями, власними думками та враженнями з людьми, відстоювати свої переконання, уникати непорозумінь.

Засвоєння української мови передбачає послідовне виконання ряду дій з метою досягнення результату – розвитку комунікативних та мовленнєвих компетенцій. Створення відповідного рівня комунікативної компетенції є кінцевою метою вивчення української мови студентами як мови, необхідної для засвоєння фахових дисциплін, і як засобу професійного спілкування. Комунікативну компетентність розуміють як здібність студента до вибору стратегії мовленнєвої поведінки з урахуванням соціального контексту спілкування, що реалізується в результаті використання тактик мовленнєвої поведінки, адекватних умовам спілкування. Готовність до реалізації професійно спрямованих функцій і здатність суб'єкта до виконання поточних фахових обов'язків оцінюють як спеціальну мовленнєву компетентність, у формуванні якої беруть участь лінгвістичний, соціолінгвістичний та прагматичний компоненти.

Під «професійним мовленням» ми розуміємо комунікацію на професійні теми в усній чи письмовій формах, в офіційній обстановці. Оволодіння досконалим професійним мовленням допоможе майбутньому медичному працівнику стати кваліфікованим спеціалістом. Задоволення комунікативних потреб у різноманітних сферах професійної діяльності вимагає від майбутнього спеціаліста оволодіння навичками спілкування мовою фаху. Цілком зрозуміло, що недостатній рівень розвитку професійного мовлення гальмує процес адаптації майбутнього медичного працівника і негативно позначається на якості професійної діяльності. Тому показником високого рівня професійного мовлення в

умовах професійного спілкування буде рівень адекватного сприйняття ситуації та швидкість мовленнєвого реагування.

На думку вітчизняних дослідників, вміння і навички впливають на рівень підготовленості працівника до виконання трудових операцій у процесі тієї чи іншої професійної діяльності. Тому першочергове значення мають знання, вміння і навички, адже від рівня їх сформованості залежить якість підготовки різних категорій населення до професійної діяльності з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, сучасних і перспективних вимог суспільства.

Отже, реформування освіти вимагає нових підходів до викладання української мови, коли через посередництво слова відбувається соціалізація особи. Мовно-мовленнєва підготовка майбутніх фахівців має бути спрямована на виховання високоосвіченого кваліфікованого конкурентноспрямованого фахівця, який може комунікативно доцільно користуватися усіма засобами рідної мови в різноманітних ситуаціях.

Найважливішою складовою процесу формування особистості майбутнього спеціаліста є професійно-мовленнєва компетенція. Оволодіння нею сприятиме синтезу професійних та особистісних характеристик, оперативній адаптації людини в суспільстві та професійній діяльності, здатності до успішної комунікації та задоволення власних мовленнєвих потреб, забезпечуватиме використання досвіду в поєднанні із знаннями, уміннями й навичками.

Аналізуючи модель професійно-мовленнєвої особистості майбутніх спеціалістів, яка створюється та екстраполюється на процес фахової підготовки у ВНЗ на засадах компетентнісного підходу, в ній доречно виокремити такі складові, як *професійну компетенцію* – знання, уміння й навички з професії, креативність у галузі юридичної, правоохоронної діяльності; *мовленнєву компетенцію* – ґрунтовність знань з використання нормативності мови, її функціонування; розвинене мовлення, уміння будувати тексти різного призначення, використовувати формули мовленнєвого етикету відповідно до ситуацій спілкування та особистісних особливостей співрозмовників;

комунікативну компетенцію – сукупність знань про спілкування, умінь і навичок, що сприятимуть розумінню ситуацій вербальної та невербальної поведінки; мовну компетенцію – знання мовних одиниць, мовних норм, уміння використовувати їх на практиці.

Отже, навчаючи і виховуючи майбутніх фахівців з метою досягнення високого рівня їхнього професіоналізму, потрібно поєднувати особистісно зорієнтований та компетентнісний підходи зокрема до формування професійно-мовленнєвої особистості майбутніх фахівців. Такий підхід має сприяти більш цілеспрямованому, гармонійному розвитку особистості з урахуванням його творчого та професійного потенціалу. Інноваційним компонентом особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів у підготовці майбутніх фахівців має бути професійна компетентність у цілому та професійно-мовленнєва компетентність зокрема. Не лише якість знань, умінь і навичок, а й розвиток особистості, реалізація унікальних людських можливостей, підготовка до здійснення професійно значущих дій стають провідною метою неперервної освіти, що виходить за межі вищого навчального закладу.

Формування професійно-мовленнєвої компетентності фахівця, здатного до реалізації своїх можливостей, соціально стійкого і одночасно мобільного, здатного до адаптації та проектування, успішного в особистій, соціальной, професійній сферах – мета і ціннісний результат сучасної вищої освіти, що характеризується гуманізацією та соціальною спрямованістю. Освоєння особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів дасть можливість підвищити адаптованість випускників до їх професійної діяльності в умовах зростаючого динамізму, підготувати їх як активних суб'єктів нової освітньої парадигми, спри-

ятиме оволодінню комплексом загальних та спеціальних компетенцій, успішній реалізації комунікативних знань, умінь і навичок.

Культура професійного спілкування – це основа професійної та соціокультурної діяльності фахівця, яку визначають сукупність ціннісних орієнтирів, норм професійної поведінки, дотримання загального і службового етикету у процесах міжсуб'єктної взаємодії на предметно-інформаційному та інтерактивному рівнях у прийнятті рішень.

Отже, компетентний фахівець – це людина, яка володіє професійними знаннями, уміннями і навичками, здатна використовувати вербальні та невербальні комунікативні стратегії для обміну інформацією, готова до взаємодії у різних ситуаціях соціального спілкування, спроможна активно вести діалог, обмінюватися думками в різноманітних ситуаціях у процесі комунікації, правильно використовувати систему мовних і мовленнєвих норм, вибираючи комунікативну поведінку, адекватну ситуації спілкування.

Перспективним у подальшому є дослідження технології формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Бодалев А. А. Психология новой эры: компетентность или беспомощность [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://psy.ISeptember.Ru/2001/47/45.htm>.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. — 1440 с.
3. Матійків І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2006. — № 3. — С. 44—53.
4. Новий тлумачний словник української мови : у 4-х томах. — К. : Аконті, 1999. — II том. — С. 305.
5. Раєвський В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. Раєвський, А. Хуторський // Педагогіка. — 2003. — № 3. — С. 3—10.

Z. VYSOCHAN

Ivano-Frankivsk

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN THE PROFESSIONAL COMMUNICATION

In the article outlines the purpose of language education in Ukraine which is the formation of communicative competence of future specialists. Proved that specialist expertise helps to effectively solve the various tasks which related to his professional activities. The acquisition of Ukrainian language requires consistent perform a number of actions to achieve result - the development of communication and speech competency. Disclosed the basic concepts of «competency», «competence», «competent specialist». The most important part of the process formation personality of the future specialist is professional-speech competence.

Key words: communication, competence, competent specialist, professional communication.

З. Ю. ВИСОЧАН

г. Ивано-Франковск

**ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ
В УСЛОВИЯХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ**

В статье обозначены цели языкового образования в Украине, которая заключается в формировании коммуникативной компетенции будущих специалистов. Доказано, что компетентность помогает специалисту эффективно решать разнообразные задачи, относящиеся к его профессиональной деятельности. Усвоения украинского языка предусматривает последовательное выполнение ряда действий с целью достижения результата - развития коммуникативных и речевых компетенций. Раскрываются базовые понятия: «компетенция», «компетентность», «компетентный специалист». Важнейшей составляющей процесса формирования личности будущего специалиста является профессионально-речевая компетенция.

Ключевые слова: коммуникация, компетентность, компетентный специалист, профессиональное общение.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2015

УДК 37246:81233

І. І. ГЛУЩЕНКО

м. Херсон

**ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ
ВЕРБАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ**

У статті висвітлено проблему функціонування вербальної пам'яті у молодших школярів із затримкою психічного розвитку; подано якісні та кількісні результати експериментального дослідження, які дозволяють проаналізувати особливості запам'ятовування учнями із ЗПР різного за складністю мовленнєвого матеріалу.

Ключові слова: вербальна пам'ять, вербальна сітка, молодші школярі, затримка психічного розвитку (ЗПР), мовленнєвий матеріал.

Метою статті є аналіз особливостей запам'ятовування вербального матеріалу молодшими школярами із затримкою психічного розвитку (ЗПР), визначення якості актуалізації його у власному мовленні.

Було проведено експериментальне дослідження, спрямоване на визначення рівня: сформованості опосередкованого запам'ятовування у вільному та зв'язному варіанті; запам'ятовування слів різної складності; визначення слова, яке додалося; запам'ятовування слів у зазначеному порядку; вибіркового відтворення слів; запам'ятовування лексичного матеріалу за змістовними одиницями мови.

Для дослідження рівня сформованості смислової організації пам'яті використовувалася метод вивчення опосередкованого запам'ятовування у вільному (1) та у зв'язному (1а) варіанті, запропонований у дослідженнях О. М. Леонт'єва. Зауважимо, що діагнос-

тувальний мовленнєвий матеріал, який використовувалася під час проведення проб, був добре знайомий дітям із дошкільного віку й відповідав вимогам шкільного програмового змісту з предметів мовного циклу [2].

Аналіз результатів виконання проб 1 та 1а враховував як характер смислових допоміжних зв'язків, які дитина встановлює між словом та зображенням на картинці, так і успішність згадування слів за відібраними або запропонованими допоміжними малюнками. Опишемо завдання.

Проба 1. Перед учнем розкладають рядами всі картинки в довільному порядку, але так, щоб він їх добре бачив. Інструкція до виконання: «Тобі потрібно буде запам'ятати ряд слів. Для того, щоб це було легко зробити, потрібно кожного разу, коли я буду називати слово, вибрати такий малюнок, який допоможе його запам'ятати». Наприклад,